

A hand holding a magnifying glass over a light blue circular area containing text.

16. FÉLÚTON KONFERENCIA

Program- és absztraktfüzet

Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar
2020. november 5–6.

A konferencia programja

November 5., csütörtök

9.15–9.30 **Megnyitó.** Tolcsvai Nagy Gábor, akadémikus, egyetemi tanár, az ELTE BTK Nyelvtudományi Doktori Iskolájának vezetője

9.30–10.15 **Plenáris előadás.** Bodó Csanád: Kié a nyelvi tudás? Részvételi kutatások a szociolingvisztikában

10.15–10.30 szünet

Szociolingvisztika. Szekcióvezető: Borbély Anna

10.30–11.00 Szabó Gergely: „*Legalább spanyolul beszéljen kurva jól*” – Nyelv és integráció diskurzusa alulnézetből

11.00–11.30 Katona Éva: Beiskolázási attitűdök a szlovákiai magyarok és az észtországi oroszok körében

11.30–12.00 Kaján Anna: Nyelvi attitűdvizsgálat iskolások körében

12.00–13.15 ebédszünet

Kognitív nyelvtudomány. Szekcióvezető: Simon Gábor

13.15–13.45 Ballagó Júlia: A szociokulturális attitűdök érvényesülése és a líraiság a populáris kultúra dalszövegeiben

13.45–14.15 Hrenek Éva: Jelentésváltozás és szinonímia a funkcióigés szerkezetek körében: a *feledésbe* + ige típusú szinonim szerkezetek

14.15–14.45 Kocsis Ágnes: Darabolási eseményhez köthető *le-* és *fel* igekötős igeek poliszémiája

14.45–15.00 szünet

Grammatika. Szekcióvezető: Brdar-Szabó Rita

15.00–15.30 Rentz Tamás: A bolgár evidencialitásról

15.30–16.00 Pomázi Bence: A „*neki az ő élete*” szerkezet típusa a *-nak/-nek* rag grammatikalizációjában

16.00–16.30 Szlávich Eszter: Segédigeszerű melléknevek a kétigés konstrukciókban

16.30–17.00 Roskó Mira: A melléknevek attributív és predikatív használatának korpuszalapú vizsgálata

November 6., péntek

Alkalmazott nyelvtudomány. Szekcióvezető: Kuna Ágnes

9.00–9.30 Bencze Norbert: Ismerősök és ismeretlenek. Dialógus az első és a sokadik találkozás alkalmával

9.30–10.00 Galac Ádám: Az olfaktórikus észlelés nyelvi kifejezőeszközei a magyar, angol, német, francia és spanyol nyelvben: kontrasztív korpuszvizsgálat

10.00–10.30 Horváth Evelin: „*Ne felejtsetek el újratölteni a szíveteket!*” – A storytelling és a karakteralkotás nyelvi jegyeinek vizsgálata egy virtuális influencer kisfilmjeiben

10.30–11.00 Magosi Orsolya: Zöldségeket beszélünk? – A klímadiskurzus hatása a nyelvünkre

11.00–11.15 szünet

Fonetika és pszicholingvisztika. Szekcióvezető: Bóna Judit

11.15–11.45 Juhász Kornélia: A mandarin [ʎ] magánhangzó ejtésének dinamikussága magyar és kínai anyanyelvűek esetében

11.45–12.15 Pankovics Gergő: A tematikus szerepek kijelölése a mondatfeldolgozásban

12.15–13.15 ebédszünet

Nyelvtudomány az oktatásban. Szekcióvezető: Gonda Zsuzsa

13.15–13.45 Gergely Viktória: A szövegértés mint a 21. század egyik legfontosabb kulcskompetenciája

13.45–14.15 Bodzióny, Zuzanna: Különbözőek, de mégis hasonlóak? A nemzetközi szavak a lengyel és a magyar mint idegen nyelvek tanulásában

14.15–14.45 Varga-Sebestyén Eszter: Integrációs szemléletű mondattan a tanórai gyakorlatban

14.45–15.00 szünet

Nyelvtörténet. Szekcióvezető: Kocsis Zsuzsanna

15.00–15.30 Havasi Zsuzsanna: „*Tudgyaé a fatens*” – Kérdőpontok boszorkányperekben

15.30–16.00 Papp Miklós: Az ősmagyar veláris *j* a korai kölcsönszavak tükrében

Plenáris előadás

Bodó Csanád

habilitált egyetemi docens

bodo.csanad@btk.elte.hu

Eötvös Loránd Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar
MNYFI, Magyar Nyelvtörténeti, Szociolingvisztikai, Dialektológiai Tanszék

Kié a nyelvi tudás? Részvételi kutatások a szociolingvisztikában

Napjainkban számos területen egyre hangsúlyosabbá válik az érintettek bevonásán alapuló részvételiség; nemcsak a politikai döntéshozatal folyamataiban és a kulturális vagy médiaterekben, legyenek azok bár online vagy offline terek, hanem a kutatási tevékenység során is – ezt a változást ragadja meg a „részvételi fordulat” kifejezés (Christensen és mtsai 2016; Saurugger 2010; Virolainen 2016). Miközben a szociolingvisztikában jól megalapozott hagyománya van annak, hogy a „kutatottakat” bevonják a kutatás folyamatába (Hymes 1980; Heath 1983; McCarty 2011; Van der Aa és Blommaert 2011; Hornberger 2014; Rampton és mtsai 2018), a társadalomtudományokban kidolgozott részvételi kutatás központi kategóriái mindeddig kevésbé jelentek meg a nyelvészetben. Előadásomban arra vállalkozom, hogy áttekintsem, kik, hogyan és milyen hatással vesznek részt a szociolingvisztikai kutatásban annak különböző területein. Szó lesz az angoltanításban alkalmazott akciókutatásról (Wallace 1998; Burns 1999, 2009; McDonough 2006; Sowa 2009; Mack 2012), a civil szociolingvisztikáról (Svendsen 2018; SturtzSreetharan és mtsai 2019; Rymes 2020), a kollaboratív szociolingvisztikai megközelítésekről (Bucholtz 2016; Hodges és Jones 2000; Lexander és Androutsopoulos 2019) és a nyelvi revitalizáció közösségalapú kutatási programjáról (Bischoff és Jany 2018; Czaykowska-Higgins 2009; Rice 2018). Ezek tárgyalását összekapcsolom saját nyelvészeti etnográfiai kutatásunkkal, amelyet a Moldvai Csángómagyar Oktatási Program egykori diákjaival közösen folytatunk, és amely a helyi és nem helyi kutatók azáltal történő kölcsönös megerősítését helyezi középpontjába, hogy a résztvevők szociolingvisztikai életvilágát közösen tanulmányozzuk. Ennek révén a résztvevők nyelvi tudása úgy alakul át közös tudássá, hogy megtartja kapcsolatát azokkal az interakciókkal, amelyekben létrejön.

Szekcióelőadások

Ballagó Júlia

julia.ballago@gmail.com

Eötvös Loránd Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar

Nyelvtudományi Doktori Iskola, Magyar nyelvészet doktori program

Témavezető: Tátrai Szilárd

A szociokulturális attitűdök érvényesülése és a líraiság a populáris kultúra dalszövegeiben

Az előadás a kognitív poétika és a funkcionális pragmatika elméleti belátásainak együttes érvényesítésével arra a központi kutatási kérdésre keresi a választ, hogy a stílus homogenitása, illetve heterogenitása (l. Tátrai 2012: 62–69; Tolcsvai Nagy 2005: 90–105) a befogadók értelmezésében milyen szerepet játszik a dalszövegek líraiságának a kibontakozásában. Az előadás a populáris kultúra dalszövegeit lírai diskurzusokként értelmezi (vö. Tátrai 2018), amelyek megnyilatkozói a nyelvi megformáláson keresztül is érvényre juttatják a diskurzus társas világában való szociokulturális szituáltságukat (Tátrai–Ballagó 2020). A kutatás tehát a lírai diskurzusok résztvevőinek a szociokulturális szituáltságának a feldolgozását vizsgálja – pontosabban azt, hogy a dalszövegek befogadói hogyan képesek ezen megértési folyamataikat, azaz saját stílustulajdonításukat nyelvi reflexió tárgyává tenni. A központi kutatási kérdést az előadás egy kvalitatív empirikus kutatás eredményeivel válaszolja meg: egy kérdőíves és interjú módszerrel dolgozó, kétfázisú vizsgálat tanulságait mutatja be, amely legfőbb eredményei az alábbiakban foglalhatók össze. A befogadók értelmezésében homogén stílusú dalszövegrészek a szociokulturális attitűdök tipikus együttállásával, illetve az egyes szociokulturális tényezők tekintetében csupán az egyik pólus felőli fogalmi tartomány aktiválásával jellemezhetők. Ezáltal a homogén stílusú dalszövegek egyféle beszélői perspektívát hoznak működésbe. Ezzel szemben a befogadók értelmezésében heterogén stílusú dalszövegek a szociokulturális attitűdök atipikus együttállásával, illetve az egyes szociokulturális tényezők tekintetében az ellentétes pólusok felőli, eltérő fogalmi tartományok együttes aktiválásával jellemezhetők. Így a heterogén stílusú dalszövegek több eltérő, a konstruálás kiindulópontjaként funkcionáló szociokulturális szituáltságot hoznak játékba az értelmezés során.

Tátrai Szilárd 2012. Viszonyulás és viszonyítás. Megjegyzések a stílus szociokulturális tényezőinek vizsgálatához. In: Tátrai Szilárd – Tolcsvai Nagy Gábor szerk., *A stílus szociokulturális tényezői. Kognitív stilisztikai tanulmányok*. ELTE, Budapest. 51–71.

Tátrai Szilárd 2018. Az aposztrofikus fikció és a közös figyelem működése a dalszövegekben – társas kognitív megközelítés. In: Domonkosi Ágnes – Simon Gábor szerk., *Nyelv, poétika, kogníció. Elmélet és módszer a poétikai kutatásban*. Líceum Kiadó, Eger. 65–78.

Tátrai Szilárd – Ballagó Júlia 2020. A stílustulajdonítás szociokulturális szituáltsága. Funkcionális kognitív megközelítés. *Magyar Nyelvőr* 144: 1–43.

Tolcsvai Nagy Gábor 2005. *A cognitive theory of style*. Metalinguistica 17. Peter Lang, Frankfurt am Main.

Bencze Norbert

benczenorbert@gmail.com

Eötvös Loránd Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar

Nyelvtudományi Doktori Iskola, Alkalmazott nyelvészet doktori program

Témavezető: Szili Katalin

Ismerősök és ismeretlenek. Dialógus az első és a sokadik találkozás alkalmával

A villámrandi-felvételeken végzett korábbi vizsgálataim rámutattak, hogy a dialógusokat kevésbé a romantikus jelleg, mint a pozitív benyomások kialakítása, az önkonstruálás jellemzi (Stokoe 2010). Az általam gyűjtött és lejegyzett villámrandik szövegét a Svennevig által bemutatott megismerkedési dimenziók (ismerősség, szabályok, érzelmi viszonyulás) és hármas szekvenciális felépítés (kérdés, válasz, reakció) jellemzik (Svennevig 1999, 2013). Az egyik villámrandi résztvevői a többi résztvevővel ellentétben már ismerték egymást. Hipotézisem szerint az ismerősök közötti dialógusban a svennevigi modell dimenziói kiépítettek, ezeket csak megerősíteni szükséges; szerkezetileg pedig az jellemzi a dialógusokat, hogy mind a kérdések, mind az önreprezentációs szekvenciák a résztvevők előzetes ismereteire épülnek.

Vizsgálatomban a két ismerős között lezajló beszélgetést hasonlítom össze a résztvevő férfi és nő egy-egy másik, ismeretlenekkel folytatott beszélgetésével. Az elsősorban kvalitatív módszerekkel folytatott diskurzuselemzésben bemutatom, hogy a társalgás elejétől annak végéig milyen utat járnak be a résztvevők, és ebben milyen nyelvi eszközökkel fejezik ki a dimenziókat, a közös – a beszélgetésből vagy korábbról származó – előismereteiket, illetve hogyan használják ezeket a nyelvi egységeket az önreprezentálás során, a hármas szekvenciális szerkezetben.

Az eredmények rámutatnak, hogy az ismerkedési folyamatot nem lehet lezártnak tekinteni, és az ismerősök közötti dialógus elsődleges fókuszja is a megismerés lesz, viszont az előismeretek biztosítják a dimenziók részletesebb kidolgozását. Az ismerősök reagálnak a villámrandi kontextusára, és az ismeretlenek találkozására jellemző vagy jellemzőnek tartott elemeket – ironiával – beemelik beszélgetésükbe. A beszélgetések összehasonlítása egyrészt megerősíti az első találkozás dialógusainak Svennevig által is leírt jellemzőit, ugyanakkor rámutat a diskurzusok kontextusfüggőségére és a diskurzustípusok átmenetiségére is.

Hollander, Matthew M. – Turowetz, Jason 2013. 'So, why did you decide to do this?' Soliciting and formulating motives for speed dating. *Discourse & Society* 24: 701–724.

Stefani, Elwys De – Mondada, Lorenza 2018. Encounters in public space. How acquainted vs. unacquainted persons establish social and spatial arrangements. *Research on Language and Social Interaction* 51: 248–270.

Stokoe, Elizabeth. 2010. „Have You Been Married, or...?": Eliciting and Accounting for Relationship Histories in Speed-Dating Interaction. *Research on Language and Social Interaction* 43: 260–282.

Svennevig, Jan 1999. *Getting acquainted in conversation. A study of initial interactions.* Cambridge University Press, Cambridge.

Svennevig, Jan 2013. Direct and Indirect Self-Representation in First Conversations. *Journal of Language and Social Psychology* 33: 302–327.

Bodziony, Zuzanna

zuzanna.bodziony@uj.edu.pl

Jagelló Egyetem, Filológiai Kar

Nyelvészeti Intézmény, Nyelvészet doktori program

Témavezető: Tátrai Szilárd

Különbözőek, de mégis hasonlóak? A nemzetközi szavak a lengyel és a magyar mint idegen nyelvek tanulásában

Az idegen nyelveket tanítók egyik alapvető tapasztalata, hogy minél inkább hasonlít az idegen nyelv a tanuló anyanyelvére (vagy ahhoz a nyelvhez, amelyet a tanuló beszél), annál kisebb tanulási erőfeszítésre van szükség. Ezt a mechanizmust hasznosítja az interkomprehenciának nevezett tanítási módszer, amely elsődlegesen a nyelvek hasonlóságára hívja fel a tanulók figyelmét, és csak később tájékoztatja őket a nyelvi rendszerek közötti eltérésekről (Gębal 2013: 50).

A hasonlóságok felismerésében szerepet kap a nemzetközi szókincs (Gębal 2013: 50), amely „ingyen” ad a tanulóknak párezer olyan szót, amelyek könnyen érthetőek és használhatóak számukra, mert hasonlóak azokhoz, amelyek az anyanyelvükben is megtalálhatóak (Otwińska 2015: 8). A felmerülő kérdés az, hogy hogyan lehetséges felhasználni a nemzetközi szavakat a tanításban, amikor a tanulók anyanyelve és célnyelve nagymértékben eltér egymástól, illetve amikor az egyik nyelvben az idegen befolyásokat kizorító tendenciák figyelhetők meg (Minya 2011: 59–66). A kérdésre választ adhat a magyar és lengyel tankönyvekben található szókincs szisztematikus elemzése, amelynek alapján megfigyelhetővé válik, hogy a szerzők milyen mértékben és módon használják ki a nemzetközi szavakban rejlő potenciált. A vizsgálatnak köszönhetően: 1) bemutatható és csoportosítható az a nemzetközi szókincs, amely megjelenik azokban a magyar és lengyel mint idegen nyelv tankönyvekben, amelyekből a Jagelló Egyetemen tanulnak a diákok; 2) elkészíthető az a lista, amely tartalmazza azokat a magyar és lengyel mint idegen nyelv tanulója során felhasználható nemzetközi szavakat (l. Maćkiewicz 1992: 142–146), amelyek a vizsgált nyelvek mellett az Európában domináló három nyelvből (angol, német, francia) legalább kettőben léteznek, és amelyeknek a hasznosságát nyelvi korpuszon alapuló vizsgálat során bizonyítom; összehasonlítva a használati gyakoriságukat a magyar eredetű megfelelőikkel, 3) elkészíthető az a lista is, amely azokat a nemzetközi szavakat tartalmazza, amelyek nem léteznek a másik vizsgált nyelvben.

Gębal, Przemysław Ernest 2013. *Modele kształcenia nauczycieli języków obcych w Polsce i w Niemczech. W stronę glottodydaktyki porównawczej*. Księgarnia Akademicka, Kraków.

Eőry Vilma 2005. A magyarba bekerülő angol szavak és az ún. reklámnyelvi törvény. In: Zimányi Árpád szerk., *Acta Academiae Paedagogicae Agriensis. Tanulmányok a magyar nyelvről XXXII*. Eger. 59–65.

Maćkiewicz Jolanta 1992. Wyrazy międzynarodowe a kształtowanie się europejskiej ligi słownikowej. In: Maćkiewicz, Jolanta – Siatkowski, Janus ed., *Język a kultura 7. (Kontakty języka polskiego z innymi językami na tle kontaktów kulturowych)*. 145–153.

Minya Károly 2011. *Változó szókincsünk. A neologizmusok több szempontú vizsgálata*. Tinta Könyvkiadó, Budapest.

Otwińska, Agnieszka 2015. Na drodze ku wielojęzyczności – rozwijanie słownictwa uczniów na podstawie języka angielskiego. *Języki Obce w Szkole*, 2: 4–10.

Galac Ádám

adam.galac@gmail.com

Eötvös Loránd Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar

Nyelvtudományi Doktori Iskola, Interkulturális nyelvészet doktori program

Témavezető: Brdar-Szabó Rita és Barta Péter

Az olfaktórikus észlelés nyelvi kifejezőeszközei a magyar, angol, német, francia és spanyol nyelvben: kontrasztív korpuszvizsgálat

A szagérzékelés nyelvi kifejezőeszközeinek kialakulását és árnyalódását számos tényező gátolja: noha az ember is megszámlálhatatlan szagérzet megkülönböztetésére képes, ezek sokasága a színekkel ellentétben nem rendezhető egyértelmű kategóriákba; olfaktórikus tapasztalataink gyakran nem vagy csak részlegesen válnak tudatossá, valamint igen szubjektívak, és így kevésbé kommunikálhatók; a nyugati társadalmakban egészen az ókor óta alsórendű érzéknek számít a szaglás, amelyre így ritkán irányul a kollektív figyelem. Ennek ellenére szaglóérzékünk nagy hatást gyakorol életünkre és gondolkodásunkra – a különböző szagérzetek hatnak az agy éberségére és a reakcióidőre, szoros kapcsolatban állnak az emlékezésért felelős hippokampusz működésével, valamint nagyban befolyásolják érzelmeinket –, és így nyelvi modellezésének és konceptualizációs lehetőségeinek vizsgálata (vö. Fricke 1996; Rouby és mtsai 2002; Digonnet 2018; Winter 2019) sok fontos ismerettel gazdagíthatná az ezen érzékünkről és a vele kapcsolatos kognitív folyamatokról való tudásunkat.

Előadásomban ennek a kutatásnak egy kezdeti lépését, Patrick Süskind „A parfüm. Egy gyilkos története” című, németül írt regényének és magyar, angol, francia és spanyol fordításának párhuzamos korpuszvizsgálatát fogom bemutatni. Fő kérdésfeltevéseim a következők: Mennyiben feleltethetők meg egymásnak a magyaron kívüli négy vizsgálati nyelv mindhárom észlelési kategóriára (1. ‘érez’; 2. ‘szagol’; 3. ‘vmilyen szaga van’, vö. Gisborne 2010: 4–8) használatos olfaktórikus alapigéi (a. *smell*, n. *riechen*, fr. *sentir*, sp. *oler*), és mit mondhatunk el velük szemben a magyar nyelv megoldásairól? Mely specifikusabb olfaktórikus események lexikalizálódtak az egyes nyelvekben (pl. *szaglászik*, *szimatol*, *illatozik* stb.), milyen egyezések és eltérések figyelhetők meg? Milyen mértékben tekinthetjük a különböző nyelvek elemeit ekvivalensnek? Mely lexikai egységekben és hogyan van jelen a hedonikus dimenzió, azaz a kellemes–kellemetlen dichotómia? A számos, igen különféle olfaktórikus eseményt bemutató szöveg jó alapot nyújt az ezen kérdések megválaszolására irányuló módszertan kidolgozására, valamint kutatási hipotézisek megfogalmazására.

Digonnet, Rémi 2018. The Linguistic Expression of Smells. From Lack to Abundance. In: Baicchi, Annalisa – Digonnet, Rémi – Sandford, Jodi L. eds., *Sensory Perceptions in Language, Embodiment and Epistemology. Studies in Applied Philosophy, Epistemology and Rational Ethics* 42. Springer.

Fricke, Ellen 1996. *Die Verben des Riechens im Deutschen und Englischen. Eine kontrastive semantische Analyse*. Technische Universität Berlin, Berlin.

Gisborne, Nicolas 2010. *The Event Structure of Perception Verbs*. University Press, Oxford.

Rouby, Catherine – Schaal, Benoist – Dubois, Danièle – Gervais, Rémi – Holley, André eds., 2002. *Olfaction, Taste and Cognition*. Cambridge University Press, Cambridge.

Winter, Bodo 2019. *Sensory Linguistics. Language, perception and metaphor. Converging Evidence in Language and Communication Research 20*. John Benjamins Publishing Company, Amsterdam, Philadelphia.

Gergely Viktória

viktoria.gergelyova@ukf.sk

Nyitrai Konstantin Filozófus Egyetem, Közép-európai Tanulmányok Kar

Magyar Nyelv- és Irodalomtudományi Intézet, Magyar nyelv- és irodalom oktatáselmélete

Témavezető: Vančo Ildikó

A szövegértés mint a 21. század egyik legfontosabb kulcskompetenciája

A modern világban alapvető szükséglet a jó szövegértési készség, mivel a munkaerőpiacon egyre magasabb szintű szövegértési készséget várnak el, és az állampolgári, valamint társadalmi szerepvállalások a digitális korban egyre inkább a jó szövegértésen múlnak. Fontos az emberek életminőségének javítása, valamint az erőteljes és fenntartható gazdasági fejlődés szempontjából is. A jelen kutatás témája a szlovákiai magyar általános iskolás hetedik évfolyamos diákok szövegértési képességeinek feltérképezése. A tanulmány célja felmérni, hogy melyik szövegtípus megértése okoz gondot a diákoknak, és a diákok hány százaléka teljesít gyengén, illetve kitűnően az egyes szövegtípusokat tekintve. A vizsgált célcsoport a kelet-, közép-, és nyugat-szlovákiai kétnyelvű települések magyar tannyelvű általános iskoláinak hetedikes diákjai. A felmérésben 296 tanuló vett részt. A szövegértési képességek felméréséhez használt szövegértési teszt három különböző szövegtípust és az adott korosztály mentális befogadóképességéhez alkalmazkodó kérdéseket tartalmazott. A három szövegtípusból álló szövegértési teszt összesen 21 kérdést tartalmazott. Ezek többsége nyílt végű volt, rövid vagy hosszabb kifejtést igényelve. Az eredmények jól mutatják, hogy magát a szövegértést nagy mértékben befolyásolja a szöveg típusa. A szövegtípusokra lebontott teljesítményeket elemezve jól látható, hogy az adott korosztály számára legkönnyebbnek a magyarázó típusú szövegek, legnehezebbnek az adatközlő szöveg értelmezése bizonyult. Ezen eredmények arra utalnak, hogy diákok azokat a típusú szövegeket, amelyeknek értelmezésében már tapasztalatokat szereztek az oktatás során, nagyobb eredményességgel tudták értelmezni. Viszont nagy problémáik vannak az adatközlő típusú szövegek megértésével, ami azért elgondolkodtató, mivel pont ez a szövegtípus fordul elő legtöbbször a mindennapi élet különböző szféráiban.

Beker, Katinka – Jolles, Dietsje – Broek, Paul van den 2017. Meaningful learning from texts. In: León, José A. and Escudero, Inmaculada eds., *Reading Comprehension in Educational Settings*. John Benjamins Publishing Company, Amsterdam, Philadelphia. 29 – 62.

Business Roundtable. 2016. *Why Reading Matters And What To Do About It*. Washington DC 2016, New Jersey Avenue, NW.

Hanushek, Eric – Wouessmann, Ludger. 2008. The Role of Cognitive Skills in Economic Development. *Journal of Economic Literature* 46: 607–668.

OECD 2019. PISA 2018 Results Combined Executive Summaries Volume I, II & III. OECD2019.

Schleicher, A 2018. *PISA2018 Insights and Interpretations*. <https://tinyurl.hu/mcEL/>

Havasi Zsuzsanna

havasizsuzsi4@gmail.com

Eötvös Loránd Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar
Nyelvtudományi Doktori Iskola, Magyar nyelvészet doktori program

Témavezető: Sárosi Zsófia

„Tudgyaé a fatens” – Kérdőpontok boszorkányperekben

Noha a boszorkányperes iratok rögzítésének pontossága kérdéses – hasonlóképpen a mai jogi eljárásokban dokumentáltak megbízhatóságához (Vinnai 2010) –, felépítésükből következtethetünk arra, hogy a hatósági kérdések lejegyzése kiemelt fontosságú volt: ezek alkotják a periratok vázát. Előadásomban bemutatom, hogy a kérdőpontok hogyan irányíthatták a boszorkányidentitás diszkurzív megképződését (vö. Petykó 2015). Vizsgálódásom nézőpontja történeti szociopragmatikai, a történeti adatok értelmezésére a nyelvhasználati szempontokat előtérbe helyezve teszek kísérletet. Kiemelt szerepüként kezelem a hatalom megjelenésének, illetve fenntartásának kérdését.

Két vármegye periratanyagából (MBF. 2.) szempontsört, illetve kategóriákat alakítottam ki a boszorkányperes kérdőpontok vizsgálatára. A tanúkhöz intézett hatósági kérdéseket egyrészt vizsgálom aszerint, hogy milyen funkciót töltenek be a perben. Felépítésüket tekintve egyenes és függő kérdésekkel találkozhatunk, utóbbiak lehetőséget adnak arra, hogy a hatóság részletesen kifejtett narratívára kérdezzen rá, mintegy a tanú „szájába adva” a választ (Tóth G. 2001: 213). A kontroll és a kérdéstípus összefüggéseit mutathatja a nyitott, kérdőszavas és eldöntendő kérdések kategóriája (Kryk-Kastovsky 2006). Jellegetes továbbá, hogy egyes kérdések a vallomástételre felszólító utasításokkal járnak együtt, illetve azokba ékelődhetnek.

A boszorkányperes kérdőpontokat előadásomban a Történeti Magánéleti Korpusz adatbázisában végzett korpuszos keresésekre alapozva mutatom be (Dömötör és mtsai 2017, Novák és mtsai 2018). A keresést a saját kategóriákban részletezett formai jellemzők segítik. Ez lehetőséget ad arra, hogy az azonos vagy hasonló formai jellemzőket mutató megnyilatkozások diskurzusbeli szerepét vizsgáljam: milyen erősen és mennyire részletesen jelenik meg a hatósági narratíva a kérdésekben? Előadásomban összegzem a hatósági kontroll és a kérdőpontok formai jellemzőinek összefüggéseit, miközben a kérdéstípusok – és ezzel szoros összefüggésben az egyes tárgyalótermi gyakorlatok – előfordulásának elterjedtségére is következtetek.

Dömötör Adrienne – Gugán Katalin – Novák Attila – Varga Mónika 2017. Kiútkeresés a morfológiai labirintusból – korpuszepítés ó- és középmagyar kori magánéleti szövegekből. *Nyelvtudományi Közlemények* 113: 85–110.

Kryk-Kastovsky, Barbara 2006. Impoliteness in Early Modern English courtroom discourse. *Journal of Historical Pragmatics* 7: 213–243.

MBF. 2. = Bessenyei József (szerk.) 2000. *A magyarországi boszorkányság forrásai 2*. Balassi Kiadó, Budapest.

Novák, Attila – Gugán, Katalin – Varga, Mónika – Dömötör, Adrienne 2018. *Creation of an annotated corpus of Old and Middle Hungarian court records and private correspondence*. *Language Resources and Evaluation* 52: 1–28.

Petykó Márton 2015. A boszorkányperek periratai mint közösség- és identitásképző diskurzusok. *Magyar Nyelv* 111: 147–161.

- Tóth G. Péter 2001. „Mit tud, látott, avagy hallott azon tanú?”. Tanúvallomások és malefícium-narratívok a magyarországi boszorkányperekben. In: Pócs Éva szerk., *Demonológia és boszorkányság Európában*. L'Harmattan – PTE Néprajz Tanszék, Budapest. 199–225.
- Vinnai Edina 2010. A diskurzus kötött rendje. Kihallgatás és jegyzőkönyvvezetés a magyar büntetőeljárásban. In: Szabó Miklós szerk., *Nyelvében a jog. Nyelvhasználat a jogi eljárásban*. Bíbor Kiadó, Miskolc. 153–191.

Horváth Evelin

lina@mediacenter.hu

Budapesti Corvinus Egyetem

Szociológia és Kommunikációtudományi Doktori Iskola, Kommunikációtudomány Program

Témavezető: Veszelszki Ágnes

„Ne felejtsetek el újratölteni a szíveteket!” – A storytelling és a karakteralkotás nyelvi jegyeinek vizsgálata egy virtuális influencer kisfilmjeiben

Az influencerek szerződtetése mára széles körben elterjedt gyakorlattá vált a marketingiparban. Az utóbbi években azonban megjelent egy sajátos, új ágazata az influencer marketingnek, amelyet azóta is nagy médiaérdeklődés övez: a virtuális influencerek jelensége. A modern számítógépes grafika ugyanis lehetővé teszi olyan számítógépes karakterek megteremtését, amelyek első ránézésre valódi embereknek tűnnek. Ugyanakkor ahhoz, hogy egy virtuális karakter hatékony marketingeszközzé váljon, nem elég a tökéletesen élethű megjelenés: az alkotóknak olyan személyiségjegyeket kell társítaniuk a figurákhoz, amelyek felismerhetővé és szimpatikussá teszik őket, ezáltal a közönség is képes azonosulni velük. Ennek egyik eszköze lehet a storytelling, amikor az alkotók történetmesélés útján szólítják meg a célközönséget. Ilyenkor a potenciális fogyasztókra gyakorolt hatás az élményszerzésben keresendő, ugyanis a történetek erős érzelmi ingereket váltanak ki a befogadókban, ez pedig kulcsfontosságú a hatékony meggyőzés szempontjából.

Tanulmányomban Lil Miquela, a jelenleg legnépszerűbb virtuális influencer öt, egyenként 5–8 perces videóblog-bejegyzésének szövegét elemzem a történetmesélés Chris Crawford által megfogalmazott drámaívét követve: a jó történet egy alaphelyzettel kezdődik, ezt követően a főszereplő meg szeretne valósítani egy kitűzött célt, ami azonban konfliktust okoz számára. Így mozdítja előre a cselekményt az akciók és reakciók sorozata, ez pedig a megoldáshoz és egyben a történet végéhez vezet. A kutatásomban vizsgálom továbbá a virtuális karakterre jellemző, visszatérő nyelvi jegyeket, amelyek szintén szerves részét képezik a karakteralkotásnak.

Feltételezésem szerint a kiválasztott virtuális influencer kisfilmjeimben egyértelműen beazonosítható a storytelling dramaturgiája és felismerhető a jellegzetes, egyedi nyelvhasználat is. A külsőségeken kívül ezek a jellemzők „keltenek életre” egy virtuális karaktert, amely így valódi közönségkedvencé és hatékony marketingeszközzé válhat.

- Bergström, Bo 2008. *Essentials of visual communication*. Lawrence King Publishing, London.
- Crawford, C. 2013. *Chris Crawford on Interactive Storytelling*. New Riders, San Francisco.
- Jin, S. V. – Muqaddam, A. – Ryu, E. 2019. *Instafamous and social media influencer marketing*. Marketing Intelligence & Planning. 567–579.

- Mátyás J. 2017. Storytelling a marketingben és turizmusban. Storytelling nyelvészeti aspektusban. *Köztes-Európa* 9: 223–231.
- Ruttkay Zsófia 2001. *Számítógépes arc animáció* (doktori disszertáció). Budapesti Műszaki Egyetem, Villamosmérnöki és Informatikai Kar, Budapest.

Hrenek Éva

hrenek.eva@gmail.com

Eötvös Loránd Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar

Nyelvtudományi Doktori Iskola, Magyar nyelvészet doktori program

Témavezető: Ladányi Mária

Jelentésváltozás és szinonímia a funkcióigés szerkezetek körében: a *feledésbe* + ige típusú szinonim szerkezetek

A funkcióigés szerkezetek – mivel jelentésüket elsősorban nem az ige, hanem a szerkezetben megjelenő névszói elem jelentése határozza meg (Dobos 2009) – sajátos kategóriát alkotnak a metaforikus jelentésű igei szerkezetek rendszerén belül. Ez a kategória azonban közel sem tekinthető homogénnek: korábbi kutatásaim szerint e szerkezeteknek különböző típusai különíthetők el egymástól annak alapján, hogy a szerkezetben megjelenő funkcióige jelentése milyen mértékben általános.

Az MNSz2 korpuszadataira épülő jelen kutatásomban – a funkcióigés szerkezetek említett tipológiájával szoros összefüggésben – azt a feltételezést kívánom megvizsgálni, amely szerint egy funkcióigés szerkezet és a vele szinonim ige (pl. *javaslatot tesz ~ javasol, vitát folytat ~ vitázik, kérdésekkel bombáz ~ kérdez*) szemantikailag annál közelebb áll egymáshoz, minél általánosabb a funkcióige jelentése. Esettanulmányomban a *feledésbe* + ige (*feledésbe* V) sémát követő igei szerkezeteket elemezve arra keresem a választ, hogy a szerkezettípusnak az adott szinonimasorhoz tartozó, különböző igékkel alkotott egyes megvalósulásai (pl. *feledésbe merül ~ kerül ~ megy ~ vész ~ enyészik ~ süllyed*) szemantikai szempontból hogyan viszonyulnak a szerkezettel szinonim elfelejtődik igéhez.

Kutatásom emellett kitér arra a kérdésre is, hogy a különböző jelentésű igék miként kerülhetnek bele a *feledésbe* V konstrukcióba, és a konstrukció adott megvalósulásai hogyan válhatnak egymás szinonimáivá – vagyis a vizsgált példasor esetében milyen összefüggések mutathatók ki a jelentésváltozási folyamatok és a szinonim jelentésviszonyok kialakulása között (vö. Horváth 1998; Ladányi 2004). Ezzel összefüggésben az elemzés során kísérletet teszek annak körvonalazására is, hogy milyen szerepet tölthet be az analógia a tárgyalt szinonimasorok kiépülésében, illetve szerveződésében.

A kutatás kérdésfeltevéseit a szerves nyelvelmélet felfogására építve fogalmazom meg (vö. pl. Zsilka 1978), de elemzéseim során emellett támaszkodom a funkcionális kognitív nyelvészet eredményeire (vö. pl. Imrényi – Kugler – Ladányi – Markó – Tátrai – Tolcsvai Nagy 2017), illetve felhasználom a funkcióigés szerkezeteket más szemléleti keretekben vizsgáló munkák egyes megállapításait is.

Dobos Csilla 2009. *Funkcióigés szerkezetek*. Miskolc: Passzer 2000.

Horváth Katalin 1998. Szinonímia és metaforizálódás. In: Gecső Tamás – Spannrafft Marcellina szerk., *A szinonimitásról*. Budapest: Tinta Könyvkiadó. 83–88.

Ladányi Mária 2004. Rendszeres igei polisziéma. In: Kiefer Ferenc szerk., *Strukturális magyar nyelvten 4. A szótár szerkezete*. Budapest: Akadémiai Kiadó. 269–320.

Imrényi András – Kugler Nóra – Ladányi Mária – Markó Alexandra – Tátrai Szilárd – Tolcsvai Nagy Gábor 2017. *Nyelvtan*. Budapest: Osiris Kiadó.

Zsilka János 1978. *Jelentés-integráció*. Budapest: Akadémiai Kiadó.

Juhász Kornélia

juhasz.kornelia8@gmail.com

Eötvös Loránd Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar

Nyelvtudományi Doktori Iskola, Alkalmazott nyelvészet doktori program

Témavezető: Deme Andrea

A mandarin [ɤ] magánhangzó ejtésének dinamikussága magyar és kínai anyanyelvűek esetében

A jelen kutatás a mandarin veláris illabiális [ɤ] magánhangzó produkciójával foglalkozik. Ez a magánhangzó (V) fonológiai szempontból monoftongus (Duanmu 2002), azonban jellemzően hangkörnyezettől függetlenül dinamikusan, diftongusszerűen valósul meg. Ejtésekor a nyelv hátrafelé irányuló mozgást végez (Chen és mtsai 2019), mely akusztikailag a diftongusokkal párhuzamba állítható dinamikus csökkenést eredményez a második formáns (F2) értékében (Shi 2002). Ebből következően a beszédhang első és második felében az F2 értékében jelentős különbség tapasztalható.

A kérdéses V transzkripciójából (pinyin), valamint abból kiindulva, hogy a magyar köznyelvi V-k mind monoftongusok (Markó 2017), hipotézisem szerint a magyar anyanyelvűek (akik a magyar köznyelvet beszélik) a vizsgált V-t monoftongusként, azaz a kínai anyanyelvűeknél relatíve statikusabban képezik. Ennek eredményeképpen azt várom, hogy a magyar anyanyelvűek esetében a beszédhang első és második felében a kínaiakénál kisebb F2-eltérést találok.

A kísérletben első- és harmadéves kínai alapszakos magyar anyanyelvű hallgatók vettek részt, illetve az összehasonlítás alapjául szolgáló kínai anyanyelvű kontrollcsoport (5-5-5 fő). A [ɤ] produkcióját izolált álszavak akusztikai elemzésével vizsgáltam, az F2-t Praatban (Boersma–Weenick 2019) mértem, két pontban, automatizáltan Howie (1967) alapján: a szkript a beszédhang kezdetén, valamint az időtartamának 66%-ánál, 5%-os időablakban mért mediánt. Az F2 változását a két mérési pont közötti az F2 értékek különbségével számszerűsítettem, amit időben normalizáltam (elosztottam a V időtartamának 0,66-szorosával).

A lineáris kevert modell szerint a kínai anyanyelvűek normalizált F2-változása szignifikánsan eltér a két magyar anyanyelvű csoportétól, a magyar anyanyelvűek a kínaiaknál kisebb F2-eltéréssel képezték ezt a beszédhangot. Az adatok eloszlásából az látszik, hogy a nyelvi tapasztalat növekedésével a [ɤ] produkciója tendenciózusan közelít a kínaiak ejtéséhez, azaz egyre dinamikusabbá válik az ejtés.

Boersma, Paul – Weenink, David 2019. „*Praat: doing phonetics by computer*” [Computer program].

- Chen, Yu – Zhang, Ju – Sieg, Jonathan – Chen, Yanting 2019. Is [ɿ] in Mandarin a transitional vowel? —Evidence from tongue movement by ultrasound imaging. *Journal of Chinese Linguistics*. 47: 371–405.
- Duanmu, San 2002. *The Phonology of Standard Chinese*. Oxford University Press, Oxford.
- Howie, John Marsall 1976. *Acoustical Studies of Mandarin Vowels and Tones*. Cambridge University Press, New York.
- Markó Alexandra. 2017. Hangtan. In: Tolcsvai Nagy Gábor szerk., *Nyelvtan*. Osiris, Budapest. 75–203.
- Shi Feng 石锋 2002. 北京话的元音格局 Beijing hua de yuanyin geju [A mandarin magánhangzó-szerkezete]. *南开语言学刊 Nankai yuyan xuekan* 1: 30–36.

Kaján Anna

kajananna@gmail.com

Eötvös Loránd Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar

Lezárt mesterképzés

Témavezető: Deme Andrea

Nyelvi attitűdvizsgálat iskolások körében

Kutatásomban ötödikes és tizenkettedikes köznyelvet beszélő diákok nyelvjárásokkal szembeni explicit, tehát nyílt(an) vállalt, hozzáférhető, illetve implicit, azaz rejtett attitűdjét (vö. Wilson és mtsai 2000) vizsgáltam különböző módszerekkel. Bár a magyar regionális változataival kapcsolatban már több attitűdkutatás született (pl. Okamoto 2002), a duális attitűdmodell és ez alapján különböző életkorok összehasonlítása nem jelenik meg ezekben. Hipotéziseim szerint az implicit attitűdben mindkét életkori csoportban egyértelműen negatív előítéleteket találunk, míg az explicit attitűdben találni eltérést az életkorok mentén, mégpedig úgy, hogy az ötödikesek mutatkoznak az elítélőbbnek, ugyanis esetükben még lényegében nem működik a szociális kíváncsisági torzítás, azaz a negatív implicit attitűd felülírása. Vizsgálatom során a diákok explicit attitűdjét ügynökmódszerrel (vö. Lambert és mtsai 1960, Sándor és mtsai 1998), valamint egy az explicit attitűdöt nyíltan mérő kérdőívvel vizsgáltam, míg az implicit attitűdöt az Implicit Asszociációs Teszt (IAT) (Greenwald és mtsai 1998) segítségével. Eredményeim alapján az implicit attitűdje egyik vizsgált korosztálynak sem pozitív, ugyanakkor a semleges attitűdűek nagy aránya miatt az sem jelenthető ki egyértelműen, hogy a diákok implicit attitűdje bármely csoportban negatív lenne. Az explicit attitűddel kapcsolatosan alátámasztást nyert az a feltevésem, hogy a vizsgált csoportokban jelen vannak a negatív attitűdök, ugyanakkor az eredmények éppen a várakozással ellentétesen alakultak, ugyanis a kisebb korosztály vélekedése mutatkozott pozitívabbnak a nyelvjárási beszélő felé. Kutatásom alapján megállapítható, hogy létezik az előítéletesség, tehát a pedagógusoknak van feladata ezen a téren. Úgy gondolom, hogy különösen a magyartanárnak lehet ebben kiemelt szerepe, mert a tudás átadásán és a jelenségekkel, nyelvváltozatokkal való megismertetésén keresztül formálhatja az attitűdöt, illetve érzékenyítheti a gyerekeket.

- Greenwald, Anthony G. – McGhee, Debbie E. – Schwartz, Jordan L. K. 1998. Measuring individual differences in implicit cognition: The Implicit Association Test. *Journal of Personality and Social Psychology* 74: 1464–1480.
- Lambert, Wallace E. – Hodgson, Robert C. – Gardner, Robert C. – Fillenbaum, Steven 1960. Evaluational reactions to spoken language. *Journal of Abnormal and Social Psychology* 60: 44–51.
- Okamoto Mari 2002. Magyar anyanyelvű gimnazisták viszonya nyelvjárásukhoz és a köznyelvhez. *Magyar Nyelv* 98: 342–354.
- Sándor Klára – Juliet Langman – Pléh Csaba 1998. Egy magyar „ügynökvizsgálat” tanulságai. *Valóság* 8: 29–40.
- Wilson, Timothy D. – Lindsey, Samuel – Schooler, Tonya Y. 2000. A model of dual attitudes. *Psychological Review* 107: 101–126.

Katona Éva

wica93@gmail.com

Eötvös Loránd Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar

Nyelvtudományi Doktori Iskola, Orosz nyelvészet doktori program

Témavezető: Palágyi Angela

Beiskolázási attitűdök a szlovákiai magyarok és az észtországi oroszok körében

Az iskola a társadalmi transzformáció kulcsszereplője (Brubaker és mtsai 2011: 286), kisebbségi kontextusban a tannyelv választás kiemelt jelentőségű etnikai cselekvés. Egy többségi iskolát választó családnál fennáll a kultúrából való kilépésnek, az anyanyelv térvesztésének az esélye (Sorbán 2000).

Szlovákiai magyar és észtországi orosz szülők körében végzett összehasonlító kutatásom fő témakörei a tannyelvválasztás és az iskola identitásformáló szerepe. Bár a két csoport eltérő szociokulturális háttérrel rendelkezik, az összehasonlítás tanulságos lehet.

A kutatás során Komáromban 28, Pozsonyban 14, Léván 12, gyermekét magyar iskolába írató szülő töltött ki papíralapú kérdőívet, 5 szülővel mélyinterjút készítettem. További 30, szlovák iskolát választó szülő töltött ki hasonló, de az ő helyzetükre szabott online kérdőívet. Az észtországi szülők közül 153 személy online kérdőíves eredményeit használtam. Itt az interjúkat mint kvalitatív adatszerzést a kérdőív nyitott kérdései helyettesítették. Azt vizsgáltam, milyen eltérő narratívák érvényesülnek a két országban, különböznek-e az attitűdök a szórványvidék és egy többségi város lakói körében. A szlovákiai helyzet többszörösen rétegzett, ugyanis a kutatásban részt vettek többségi város, kisebbségi város, szórványvidék lakosai és többségi iskolát választó szülők is, ilyen differenciálásra az észt kérdőívekben nem került sor.

Feltételeztem, hogy a gyermeküket magyar iskolába írató szülők nagy részét emocionális, nemzettudattal kapcsolatos indokok vezérlik, a szlovák iskolába íratókat pedig, Bartha (2003) megállapításával összhangban, pragmatikai okok, amelyek azért is győzedelmeskedhetnek, mert a szülők nagy része a magyar nyelv átöröklődését garantálnak tekintve (Morvai–Szarka 2012). A hipotézis beigazolódt, továbbá kiderült, hogy Észtországban vannak már új, az észt államra, nemzetre irányuló lojalitásmotívumok is. A kérdőívekből kiderült, hogy szlovák iskolába írató szülőknél gyakori, hogy a döntéshozatalnál felmerül a

kisebbségi iskola választása, azonban a magyar mellett döntők a szlovákot ritkán fontolják meg. Észtországban pontosan ennek az ellentéte igaz. Oktatásügyi szempontból kiemelendő, hogy a magyar szülők 67%-a nem a többségi iskola mellett döntött volna, ha a szlováktudás jó minőségű elsajátítása garantált lenne a magyar iskolákban. Emellett a magyarba írató szülők 48%-a szerint a szlováktanítási módszer és tankönyv azokban nem megfelelő. Előadásomban összevetem az eltérő helyszínek eredményeit, a helyzetet interjúrészletekkel is tovább illusztrálva.

Bartha Csilla 2003. A kisebbségi nyelvek megőrzésének lehetőségei és az oktatás. In: Nádor Orsolya – Szarka László szerk., *Nyelvi jogok, kisebbségek, nyelvpolitika Kelet-Közép-Európában. Válogatott kisebbségvédelmi és nyelvi dokumentumok 1990-2002.* Akadémiai Kiadó, Budapest. 56–75.

Brubaker, Rogers – Feischmidt, Margit – Fox, Jon – Grancea, Liana 2011. Nacionalista politika és hétköznapi etnicitás egy erdélyi városban. L'Harmattan, Budapest.

Morvai Tünde – Szarka László 2012. A magyar tannyelvű iskolák választása Dél-Szlovákiában. Gömöri, mátyusföldi és zoboralji gyakorlatok. Kisebbségkutatás. 21. évfolyam (2012/3.), 536–567.

Sorbán Angella 2000. „Tanuljon románul a gyermek, hogy jobban érvényesülhessen”. Az asszimiláció természetrajzához. *Magyar Kisebbség* 6: 167–180.

Kocsis Ágnes

kocsis0agnes@gmail.com

Eötvös Loránd Tudományegyetem

Nyelvtudományi Doktori Iskola, Magyar nyelvészet doktori program

Témavezető: Kugler Nóra

Darabolási eseményhez köthető *le-* és *fel* igekötős igék poliszémiája

Az előadás a *fel*, *le* igekötő, illetve a *fel* és *le* igekötős 'darabol' jelentésű igék poliszém hálózatának feltárására irányuló esettanulmány. Olyan *fel* és *le* igekötős konstrukciók funkcionális kognitív szemantikai vizsgálatát mutatom be, amelyek darabolási eseményt konstruálnak meg. Kiindulópontom az a megfigyelés volt, hogy a *fel* és *le* igekötők gyakran kapcsolódnak össze szeleteléssel, darabolással kapcsolatos igékkel. Ezekben az esetekben a *fel* és a *le* jelentései nagy változatosságot mutatnak, ezért alkalmasak ezek a konstrukciók az igekötők és az igekötős igék poliszémiájának vizsgálatára.

A kutatásban szereplő konstrukciók alapigéinek elsődleges jelentése a darabolás folyamattípusához kötődik: 'valamilyen eszközzel vagy kézzel egy fizikai entitást elemekre bont'. A keresőkifejezésül szolgáló igéket online és papíralapú szinonimaszótárak segítségével gyűjtöttem össze. A vizsgálatban azok az igék szerepeltek, amelyek olyan darabolási eseményt jelenítenek meg, amelynek eredménye diszkrét darabokra tagolás, amelyben a részek elválnak egymástól. Nem képezik tehát a vizsgálat tárgyát például a *karcol*, *bök* igék. Azok az igék sem kerültek be a keresőkifejezések közé, amelyek megnevezik a darabolás eszközét vagy annak eltávolított tárgyát (pl. *fűrész*, *belez*), azonban a darabot mint eredményt akár metonimizációval megjelenítő igék igen (pl. *karikáz*). Az ilyen módon meghatározott kifejezések alapján a vizsgált igekötős alakokat a Magyar Nemzeti Szövegtárból nyertem.

A találatok kontextusát vizsgálva szűrtem az adatokat, és csak azokat tartottam meg, amelyekben a darabolási esemény tárgya fizikai entitás, tehát a darabolást kifejező igeikötős ige nem metaforikusan értelmezett. A mintába kerülő adatokat az igeikötők, az ige-ötvek és a teljes szó jelentése alapján kategorizáltam. Az eljárás lehetővé teszi a vizsgált ige-ötök poliszém hálózatának feltérképezését és ábrázolását.

- Andor József 1998. A fogalmi keret, a szómező és a szinonimitás határvonalai. In: Geccső Tamás – Spannraft Marcellina szerk., *A szinonimitásról*. Tinta, Budapest. 7–19.
- Devolder, Simon. 2017. Cutting and breaking the embodied Self. *CogniTextes* 16.2.
- Lewandowska-Tomaszczyk, Barbara 2007. Polysemy, prototypes, and radial categories. In: Geeraerts, Tim – Cuyckens, Hubert eds., *The Oxford handbook of cognitive linguistics*. Oxford University Press, Oxford – New York, 139–169.
- Szili Katalin 2009: A fel-, le- és egyéb igeikötős ige-ötök formai-szemantikai viszonyának kérdéséhez. *Magyar Nyelv* 105: 175–188.
- Tolcsvai Nagy Gábor 2013. Az igeikötő + ige szerkezet szemantikája. *Nyelvtudományi Közlemények* 109: 187–226.

Magosi Orsolya

orsolyamagosi@gmail.com

Budapesti Corvinus Egyetem

Szociológia és Kommunikációtudományi Doktori Iskola, Kommunikációtudomány doktori program

Témavezető: Székely Levente

Zöldségeket beszélünk? – A klímadiskurzus hatása a nyelvünkre

A XX. század második felétől fokozódó környezetszennyezés és ehhez kapcsolódóan a klímaváltozás – szó szerint – egyre égetőbbé válik. A kérdés aktualitását igazolja annak számos érintettje is; a nemzetközi diplomácia és média szereplőin túl, az akadémia tagjai, a piaci szektor képviselői vagy akár az alulról formálódó mozgalmak kritikus hangjai. A klímadiskurzus azonban nem csak a közösségi média felületein bontakozik ki; olyan új jelenségeket és terminusokat generál, amelyre számos tudományterületnek reflektálnia kell. Vegyük például a pszichológiát: 2018-ban jelenik meg először a „solastalgia”, vagy másnéven „ökogyász”. A kifejezés egy olyan gyászfolyamatot takar, amelyet az egyén az általa szeretett környezet degradálása vagy elpusztítása kapcsán érezhet. De új szavak és jelenségek kapcsán beszélhetünk továbbá a „klímaalarmistákról” is, amely olyan egyénekre utal, akik a „klímakatasztrófa” kapcsán a világ végét predesztinálják. Felmerülhet az is kérdésként, hogy például egy „klímatagadó” mennyire lelné örömét egy „cli-fi” megnézése során? Ez utóbbi egy olyan új filmkategória, amelyben kifejezetten képzeletbeli környezeti katasztrófákat jelenítenek meg a vásznon. Amint láthatjuk, a klímadiskurzus kialakulásához a nyelvnek is fel kell(ett) zárkóznia a megfelelő szókincselemekkel. Feltételezésem szerint, ezek az elemek nem csak a tudományos vagy szaknyelvet gazdagították, de ugyanúgy a köznyelvben és különböző stílusrétegekben is felbukkantak. Előadásomban a tartalomelemzés módszerével mutatom be az elmúlt év közösségi média felületein és a sajtónyelvben megjelent kifejezéseket.

- Cunsolo, Ashlee – Ellis, R. Neville 2018. Ecological grief as a mental health response to climate change-related loss. *Nature Climate Change*.
- Cox, Robert – Pezzullo, Phaedra C. 2017. *Environmental Communication And The Public Sphere*. Fourth edition. Sage.
- Goffman, Erving 1974. *Frame analysis. An easy on the organization of experience*. Harvard University Press, Cambridge.
- Killingsworth, M. J. and Palmer, J. S., 1992. *Ecospeak: Rhetoric and environmental politics in America*. Carbondale.
- Nisbet, Matthew C. 2009. *Communicating Climate Change: Why Frames Matter for Public Engagement*. Environment: Science and Policy for Sustainable Development.

Pankovics Gergő

pankovics.gergo@gmail.com

Eötvös Loránd Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar

Nyelvtudományi Doktori Iskola, Alkalmazott nyelvészet doktori program

Témavezető: Gósy Mária

A tematikus szerepek kijelölése a mondatfeldolgozásban

Friederici (2002) neurokognitív mondatfeldolgozási modelljében a szintaktikai struktúra megformálódását követi a mondat által leírt esemény viszonyainak azonosítása (tematikus szerepkijelölés), majd a kétféle információ integrációja. A lexikális hozzáférés minden jelentést párhuzamosan elérhetővé tesz. Ha egy tematikus szerep nem kapcsolható a szintaktikai szerkezethez, aktivitása megszűnik (Carlson–Tanenhaus 1988). Az ún. kerti ösvény mondatok olvasásuk során többféle értelmezést lehetővé tesznek. Jelentésüket valamely mondat végi szavuk egyértelműsíti (Gósy 2005). Ennek elolvasása után gyakran újra kell értelmezni a mondatrészek által kijelölt tematikus szerepeket.

Kutatási célom a tematikus szerepkijelölés folyamatának és korrekciójának vizsgálata. Hipotéziseim: 1. A tematikus szerepkijelölés során az adatközlők a szintaxis által meghatározott szemantikai kategóriákba sorolják az adott ige melletti mondatrészeket; 2. A nem létrehozható mondat szerkezetek esetében az adatközlők újraértelmezik a mondatot.

80 adatközlővel végeztem online, írásbeli tesztet. A teszt 30 mondatból állt, melyeket az ige (értelmes szó) és annak bővítményei (értelmetlen, tárgyragos vagy *-nak/nek* ragos szavak) alkottak. Például: *A pósik feregőt szorít a széngének*. Az adatközlők feladata értelmes mondatok alkotása volt az értelmetlen szavak értelmesekre cserélése által. A létrehozható szerkezetek esetében az adatközlők 96%-a, a szófajváltással létrehozható szerkezetek esetében az adatközlők 71%-a, a nem létrehozható mondat esetében az adatközlők 0%-a értelmezte a mondatrészeket a viszonyragok által kijelölt mondatrészi szerepben. A létrehozott mondatok szavai az ige és a mondat szerkezet által meghatározott szemantikai kategóriákba voltak sorolhatók.

Az ige tehát meghatározza bővítményeinek jelentését. A nem létrehozható mondat szerkezetek esetében az adatközlők újraértelmezik a mondat szintaktikai és szemantikai viszonyait.

- Carlson, Greg N. – Tanenhaus, Michael K. 1988. Thematic Roles and Language Comprehension. In: Wilkins, Wendy szerk., *Thematic Relations*. Academic Press, New York.
- Friederici, Angela D. 2002. Towards a neural basis of auditory sentence processing. *Trends in Cognitive Sciences* 6: 78–84.
- Gósy Mária 2005. *Pszicholingvisztika*. Osiris Kiadó. Budapest.
- H. Molnár Ilona 1969. Az igei csoport különös tekintettel a vonzatokra. *Általános Nyelvészeti Tanulmányok* VI: 231–272.
- Komlósy András 2015. Régecskék és vonzatok. In: Kiefer Ferenc szerk., *Strukturális magyar nyelv 1. Mondattan*. Akadémiai Kiadó. Budapest. 299–527.

Papp Miklós

miklos.papp@gmail.com

Eötvös Loránd Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar

Nyelvtudományi Doktori Iskola, Orosz nyelvészet doktori program

Témavezető: Zoltán András

Az ősmagyar veláris *j* a korai kölcsönszavak tükrében

A nyelvtörténészek között közel konszenzus van abban, hogy a veláris *j* (IPA: *j̥*~*ɰ*; a szlavisztikában: *y*; a turkológiában: *ï*) része volt a késői ősmagyar/korai ómagyar magánhangzó-rendszernek. Előfordult pl. a mai magyar ún. antiharmonikus tövek előzményeiben [pl. *nyíl* (fn.), *híd*, *isz-* ~ *iv-* ~ *i-*, *íj* < óm. **nyjlu*, **χjdu*, **jsz-* ~ **j-*, **jy* stb.]; erre utal ezen szavak mély hangrendű (N+B) toldalékolása.

Előadásomban e mellett a hagyományos szemlélet mellett érvelek, és cáfodom Kis Tamásnak (2005) ezzel ellentétes érveit. Kis (2005) érvelése szerint a mai m. *szil* : *szilas* < óm. **szilu* : **sziläsu* < PFU **šala* : **šala-č3* sorban szereplő ómagyar alakok második szótagbeli magánhangzói nem azért voltak veláris hangrendűek, mert illeszkedtek volna az első szótagbeli magánhangzóhoz (ami az érvelés szerint lehetett palatális is), hanem mert finnugor kori előzményük – a **šala(-č3)* alak második szótagjában álló magánhangzó – volt veláris. Az első szótagbeli PFU **a* hang pedig adhatott palatális **i* reflexet is, közbülső **j* stádium nélkül. Ez a reflex, a harmónia tipológiájából ismert zártsági elvnek megfelelően, semleges szegmentumként viselkedett, tehát a szó nem mondott ellent a palatoveláris harmóniának. Ez az érvelés a cikk következtetéseivel szemben valójában csupán az **j* meglétének (egyes) bizonyítékait cáfolja, de nem bizonyítja az **j* hiányát. Ezenkívül a cikk nem ad választ az alapnyelvi eredetű, de zárt tövégi magánhangzójú tövek kérdésére, pl. mai m. *nyíl* < PU **ńęle* (UEW) ~ **ńjli* (SSA), ahol nem számolhatunk alapnyelvi veláris tövéghangzóval. Az **j* meglétét igazoló, a szakirodalomban már ismert hangtani érvet, miszerint első szótagbeli helyzetben nem vett részt az ómagyar kori nyíltabbá válási, ill. labializálódási folyamatokban, a fenti érvelés szintén nem cáfolja. Hiányossága továbbá Kis (2005) cikkének, hogy nem magyarázza meg a magyarban előforduló korai törökségi és szláv átvételek vonatkozó adatait. Ennek a hiánynak a pótlását kísérem meg munkámban.

Azt láthatjuk ugyanis, hogy a CiC szótagstruktúrájú (vagy arra visszavezethető) korai szláv és török átvételekben korreláció van aközött, hogy az adott *tő* a magyarban veláris vagy palatális toldalékot kap-e egyfelől, illetve az átadó oldalon a *tőben* *i̯y* vagy *i̯b* szerepel-e másfelől. Pl. m. *szid(ok)* ← összl. **styd(iti)*, m. *nyüst* ← összl. **nit'i* (t.sz.), m. *kín(os)* ← ny.ótör.

**kijin*, m. *köldök(öm)* ← ny.ötör. **kindik*. Tehát ez alapján azt feltételezhetjük, hogy az átvétel idején még létezett a veláris **j*. Kitérek ezenkívül az egyes szláv nyelvekben előforduló magyar átvételekre is. Ezekben a tövekben viszont hipotézisem szerint az *i~y* eloszlása túlnyomórészt az átvevő nyelv fonotaktikai tendenciáitól függ. Pl. le. *paprykarz*, szlk. *chýr*.

Önmagában tehát a N+B toldalékolás, valamint az alapnyelvi többelseji veláris magánhangzó valóban nem elegendő bizonyíték a veláris **j* meglétére, hiszen egyes esetekben a tövéghangzó hangrendje valóban megszabhatta a toldalék hangrendjét (valószínűleg így volt a mai m. *zsír* előzményében, de nem zárható ki a mai m. *szil*-ében sem). Ugyanakkor számos más esetben a mély hangrendű toldalékolás kizárólag a késői ősmagyar veláris **j* meglétével magyarázható.

Gombocz Zoltán 1920. A magyar mélyhangú i kérdéséhez. *Magyar Nyelv* 16: 2-9.

Hayes, Bruce – Siptár Péter - Zuraw, Kie – Londe Zsuzsa 2009. Natural and unnatural constraints in Hungarian vowel harmony. *Language* 85: 822–863.

Kornai András 1987. Hungarian Vowel Harmony. In: Crowhurst, Meghan ed., *Proceedings of the 6th West Coast Conference on Formal Linguistics*. Stanford Linguistics Association, University of Chicago Press, Chicago 147–161.

Kis Tamás 2005. A veláris *i* a magyarban. *Magyar Nyelvjárások* 43: 5–26.

Kniezsa István 1955. *A magyar nyelv szláv jövevényszavai. I/1–2*. Akadémiai Kiadó, Budapest.

Róna-Tas András – Berta, Á. 2011. *West Old Turkic. Turkic Loanwords in Hungarian*. Harrassowitz, Wiesbaden.

Zoltán András 1999. „Lappangó” szláv eredetű szavaink: szid, szégyen. *Magyar Nyelv* 95: 54–59.

Zoltán András 2017. Szláv jövevényszavaink néhány időrendi és nyelvföldrajzi kérdése. *Magyar Nyelv* 113: 1–9.

Xelimskij, E. – Хелимский, Е. 1988. Венгерский язык как источник для праславянской реконструкции и реконструкции славянского языка Паннонии. In: *Славянское языкознание: X Международный съезд славистов*. М.: Наука, 347–368.

Pomázi Bence

pomazi.bence@gmail.com

Eötvös Loránd Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar

Nyelvtudományi Doktori Iskola, Magyar nyelvészet doktori program

Témavezető: Kugler Nóra

A „neki az ő élete” szerkezet típusa a -nak/-nek rag grammatikálizációjában

Az előadás egy különleges szerkezet típus jelentőségével foglalkozik a -nak/-nek rag grammatikálizációján belül. A vizsgálat a grammatikálizációs kutatásoknak (ehhez vö. a magyarban Dér 2008) abba az irányába kapcsolódik be, ahol a nyelvi változáson áteső nyelvi elem absztrakciója eleve magas fokú. A kutatás fókuszában olyan, az előadás címében is bemutatott szerkezetek jelentéstani vizsgálata áll, amelyekben az elsődlegesen birtokviszonyt jelölő szerkezet háromtagú. A konstrukciók felépítése a következő: tartalmaznak két, számban és személyben egyező személyes névmást, amelyek közül az első datívuszi, a második nominatívuszi esetalakban van, a szerkezet alaptagja pedig az ezekkel számban és személyben

egyező, birtokos személyjeles névszó (pl. *neki az ő élete, nekem az én atyámfia stb.*). Az előadás fő kérdése, hogy ez a szerkezet milyen kapcsolatban áll a *-nak/-nek* rag jelentésszerkezetében előforduló egyéb jelentésekkel, illetve milyen szerepet, kapcsolódási pontot testesít meg a rag grammatikalizációjában. A szerkezet ugyanis elsődlegesen egy három tagból álló birtokviszonyt jelöl, azonban Pete Ágnes (1998) ebből a szerkezetből eredezteti az etikai datívuszt is (diskurzusépítő szerepű datívusz, tipikusan névmási alakban, pl. „*nekem itt ne ugrálj*”). Ez amiatt lényeges, mert a *-nak/-nek* rag grammatikalizációját hagyományosan az alábbi irányban vázolja fel a szakirodalom (Korompay 1991a): helyviszony > részes viszony > birtokos viszony. A szerkezetek szemantikai elemzése azonban segíthet rávilágítani arra is, hogy egy jelentéshálózatban újonnan megjelenő jelentések, illetve a hozzájuk tartozó konstrukciók hogyan képesek (vissza)hatni a már meglévő elemekre. A kutatás korpusz alapú, a nyelvi anyag az Ómagyar Korpuszból és az MNSz2-ből származik, a *nekem az én, neked a te* stb. keresőkifejezések lekérdezése után a megfelelő szerkezetek saját elemzéssel lettek elkülönítve a vaktalálattoktól. Az Ómagyar Korpusz találatai közül az előadás azokat mutatja be, ahol a szerkezettípus nem a kódex eredeti, latin nyelvű változatának a formai követése (vö. G. Varga 1992: 461, Korompay 1991b), hanem a magyar nyelvű kódex nyelvi produktuma. A példák mutatják a *-nak/-nek* rag különböző megvalósulásainak egymással összefonódó és a mentális feldolgozásukban összefüggő rendszerének egy részletét. Az előadás a jelenséget funkcionális kognitív keretben értelmezi.

Dér Csilla Ilona 2008. *Grammatikalizáció*. Akadémiai Kiadó, Budapest

Korompay Klára 1991a. A névszóragozás. In: Benkő Loránd főszerk., *A magyar nyelv történeti nyelvtana I. A korai ómagyar kor és előzményei*. Akadémiai Kiadó, Budapest. 284–318.

Korompay Klára 1991b. Műfaji és stílári jellegzetességek az ómagyarkori névszóragozás körében. In: Hajdú Mihály – Kiss Jenő szerk., *Emlékkönyv Benkő Loránd hetvenedik születésnapjára*. ELTE, Budapest. 375–378.

Pete Ágnes 1998. Dativus ethicus. *Magyar Nyelvőr* 112: 302–304.

G. Varga Györgyi 1992. A névmások. In: Benkő Loránd főszerk., *A magyar nyelv történeti nyelvtana II/1. A kései ómagyar kor. Morfematika*. Akadémiai Kiadó, Budapest. 455–569.

Roskó Mira

mirarozsa@gmail.com

Eötvös Loránd Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar

Nyelvtudományi Doktori Iskola, Magyar nyelvészet doktori program

Témavezető: Kugler Nóra

A melléknevek attributív és predikatív használatának korpuszalapú vizsgálata

Jelen előadás a magyar melléknevek attributív és predikatív használatát feltáró korpuszvizsgálat első lépéseit ismerteti. A szófajba tartozó kifejezések két típusú használatának egymástól való elhatárolása az angol nyelvű szakirodalomban nagy hagyománnyal rendelkezik (a magyarban lásd például Kiefer 2000: 185–187), széles körben elterjednek és elfogadottnak tekinthető az a vélekedés, miszerint az attributív melléknevek az általuk jellemzett szereplő állandó és karakterisztikus tulajdonságát, ezzel szemben a

predikatív melléknevet tartalmazó konstrukciók az entitás alkalmi, az adott szituációra vonatkoztatható sajátosságát jelenítik meg (Boelinger 1967; Radden–Dirven 2007).

A korpuszvizsgálat célja a magyar melléknevek attributív és a predikatív használatának feltérképezése. A Magyar Nemzeti Szövegtár 2 gyakorisági listáját kiindulópontul véve vizsgálom meg azt, hogy a magyar nyelv vonatkozásában mit lehet elmondani erről a megoszlásról. A kutatás céljai között szerepel annak a kérdésnek a megválaszolása, hogy a magyar melléknevek esetében is igaznak tekinthető-e az a feltevés, hogy a centrálisnak nevezhető, legnagyobb gyakorisággal előforduló melléknevek egyaránt megjelennek predikatív és attributív használatban, míg a periférikus, kisebb gyakorisággal adathozható melléknevek előfordulása inkább csak az egyik funkcióra korlátozódik (Quirk és mtsai 1972). Feltérképezem azt is, hogy milyen lehetőségek rejlenek a korpuszban annak a kérdésnek a vizsgálatára, hogy a magyar melléknevek viszonylatában is beszélhetünk-e a fent említett attributív-állandó, predikatív-alkalmi megoszlásról, vagy csupán a mentális elérésre vonatkozó különbséget feltételezhetünk a két szerkezet típus kapcsán.

Bollinger, Dwight. 1967. Adjectives in English: attribution and predication. *Lingua* 18: 1–34.

Hollman, B. Willem. 2020. The 'nouniness' of attributive adjectives and 'verbiness' of predicative adjectives: Evidence from phonology. *English Language and Linguistics*.

Kiefer Ferenc 2000. *Jelentélmélet*. Corvina, Budapest.

Quirk, Randolph – Leech, Geoffrey – Greenbaum, Sidney – Svartvik, Jan. 1974. *A Grammar of Contemporary English*. Longman Publishing, New York.

Radden, Günter – Dirven, René. 2007. *Cognitive English Grammar*. John Benjamins Publishing Company, Amsterdam.

Rentz Tamás

rentz.tamas@gmail.com

Szegedi Tudományegyetem

Nyelvtudományi Doktori Iskola, Történeti szlavisztika doktori program

Témavezető: Balázs L. Gábor

A bolgár evidencialitásról

A bolgár nyelv az első olyan szláv nyelv, mely írásbeliséggel rendelkezett, és ennek köszönhetően már az óbolgár időszaktól kezdve számos írásos nyelvemlék maradt fenn, melyek megkönnyítik bizonyos nyelvi változások feltárását. A bolgár (a macedónt nem számítva) az egyetlen szláv nyelv, mely megőrizte, sőt még tovább is gazdagította temporális rendszerét. A többi szláv nyelvből az egyszerű múlt idő, az aorisztosz és az imperfektum szinte teljesen eltűnt, és mint egyetlen preteritum, a szerepet a perfektum vette át. A szláv nyelvek közül csak a bolgárban (és a macedónban) nyertek rezultatív jelentést a perfektum alakjai, és ennek eredményeként megjelentek a közvetített igealakok (evidencialitás), ami fokozatosan egy négytagú rendszer létrejöttéhez vezetett. Ezáltal az igeidők már nemcsak az időbeli orientációt segítették, hanem evidenciális használatukkal az információ minőségéről is tájékoztatást adtak.

Az evidencialitás különleges jelenség az indoeurópai nyelvek körében, és az albán nyelven kívül csak a bolgárban és a macedónban fedezhető fel a nyelvcsaládon belül. Az

evidencialitás a bolgár nyelvet ebből a szempontból a balkáni–nyugat-ázsiai nyelvi területhez kapcsolja. Az evidencialitás által a beszélő az információ átadásával egyidőben a közölt cselekvés és a valóság között fennálló viszonyról alkotott véleményét is kifejezi, így ez a kategória megmutatja, hogy az átadott információ mennyire megbízható a beszélő egyéni értékelése alapján. Az átadott információ lehet igazoló/megbízható, következtető/feltételes, elbeszélő/semleges vagy bizonytalan/kétséges. A bolgár nyelvben a modalitás fejlődésének első fázisát a 12-13. századra tehetjük. Az evidencialitás kialakulását érintő kutatásokat azonban meglehetősen megnehezíti, hogy erre az időszakra, azaz a középbolgár korszakra vonatkozólag sokkal kevesebb írásos emlék áll rendelkezésre az óbolgár időszakhoz képest.

Előadásomban az evidencialitásról, és azon belül a bolgár evidencialitásról fogok beszélni. Kutatásom célja, hogy felderítsem ennek a nyelvtani hiperkategóriának a fejlődési körülményeit a bolgár nyelvben.

Aikhenvald, A. Y. 2018. Evidentiality and language contact.

Dejanova, M. 1969. За хронологията на преизказните форми в българския език

Ivancsev, Sz. 1976. Проблеми на развитие и функциониране на модалните категории в българския език

Ganeva, G. 2017. Кога е започнало обогатяването на българската глаголна система

Gerdziskov, G. 1984. Преизказването на глаголното действие в българския език

Plungian, V. A. 2010. Types of verbal evidentiality marking: an overview

Popov, K. 1967. Нови данни за произхода на преизказните глаголни форми в българския език

Tarpananova, E. 2015. Евиденциалност в балканските езици

Szabó Gergely

gszabog@uoc.edu

Eötvös Loránd Tudományegyetem / Universitat Oberta de Catalunya

Nyelvtudományi Doktori Iskola / Information and Knowledge Society,

Magyar nyelvészet / Culture, society and language

Témavezető: Bodó Csanád és Joan Pujolar

„Legalább spanyolul beszéljen kurva jól” – Nyelv és integráció diskurzusa alulnézetből

A nyelv és migráció kutatásának egyik központi témája az integráció, amely először a tolerancia, az egyenlőség és az emberi jogok alapelveire építő bevándorláspolitikai meghatározó diszkurzív paradigmájaként jelent meg a 20. század második felének Európájában (Blommaert–Verschuere 1998). Ennek megfelelően a vonatkozó szakirodalom elsősorban a problémakör nyelvpolitikai vonatkozásaira helyezte a hangsúlyt (Hogan-Brun és mtsai 2009), figyelmen kívül hagyva azt, hogy a diskurzus miképpen jelenik meg más interakciós skálákon, és így a beszélői perspektívákban (Flubacher és mtsai 2016). Előadásom során azt mutatom be, hogy az integráció diskurzusához milyen egyéb beszédmódok, regiszterek és társas jelentések társulnak akkor, amikor olyan nemzetközi migrációban érintett csoportokkal együttműködve végzünk kutatást, amelyek a nemzetállamok és a többségi társadalmak különböző narratíváival találkoznak (Pujolar 2007). Kutatásom egy olyan nyelvészeti etnográfiai vizsgálat (Heller és mtsai 2015), amely a Katalóniában tartózkodó

magyarság szociolingvisztikai helyzetét hivatott feltérképezni különböző adatforrások interakciós adataiból merítve, mint például résztvevői megfigyelések, életút-interjúk vagy folytatólagos fókuszcsoporthok. Az integráció azon diskurzusok egyike, amely időről időre visszaköszön a terepmunka részeként alkalmazott bármely módszer során, legyen szó spontán társalgásokról vagy félig strukturált interjúhelyzetekről. Mint ilyen, egyszerre kapcsolódik össze nemzetállammal, regionális hűséggel és a szocioökonómiai státusz különböző aspektusaival, és ezek összjátékaként az is meghatározó kérdéssé válik, hogy mely nyelv(ek) és repertoár(ok) elsajátítása, alkalmazásba vétele vagy megtagadása kötődik az integráció elvárásaihoz a katalóniai magyarok számára.

- Blommaert, J. – Verschueren, J. 1998. *Debating Diversity. Analysing the discourse of tolerance*. Routledge, London/New York.
- Heller, M. – Bell, L. A. – Daveluy, M. – McLaughlin, M. – Noël, H. 2015. *Sustaining the Nation. The Making and Moving of Language and Nation*. Oxford University Press, Oxford.
- Hogan-Brun, G. – Mar-Molinero, C. – Stevenson, P. (eds.) 2009. *Discourses on Language and Integration*. John Benjamins Publishing Company, Amsterdam/Philadelphia.
- Flubacher, M. – Coray, R. – Duchêne, A. 2016. Language, integration, and investment: The regulation of diversity in the context of unemployment. *Multilingua* 35: 675–96.
- Pujolar, J. 2007. Bilingualism and the nation-state in the post-national era. In: Heller, M. ed., *Bilingualism. A Social Approach*. Palgrave Macmillan, Basingstoke/New York 71–95.

Szlávich Eszter

szlavicheszter@gmail.com

Eötvös Loránd Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar

Nyelvtudományi Doktori Iskola, Magyar nyelvészet doktori program

Témavezető: Kugler Nóra

Segédigeszerű melléknevek a kétigés konstrukciókban

Az előadás témája az érdekes elintézni – érdekes elintézzem típusú szerkezetpárok, összefüggésben az egyéb főnévi igeneves és kétigés konstrukciókkal (pl. el kell mondanom – el kell mondjam; nincs mit mondanom – nincs mit mondjak). Az elemzést a kognitív nyelvtan keretein belül végzem (Tolcsvai Nagy 2017, Langacker 2008). A kutatás fő kérdései közé tartozik, hogy mely melléknevek alkothatnak a segédigeszhez hasonló komplex magmondat konstrukciót a főnévi igenévvel, illetve kötőmódú igével összekapcsolódva, valamint az, hogy ezek az alakilag jelölt vagy alapbeállítású (zéró kopulás) melléknévi konstrukciók milyen grammatikalizáltsági szinten állnak (a felfogásomban a grammatikalizáltságot skálán lehet értelmezni, vö. Dér 2008). A kutatás során vizsgálom azt, hogy milyen szemantikai feltételei vannak annak, hogy egy melléknév a segédigeszhez hasonló komplex magmondat (l. Imrényi 2013) komponense legyen. Az infinitivusszal bővülő melléknevek vagy (pre)modálisak, vagy értékelést fejeznek ki (vö. Thimar 1989). A modális (lásd pl. a deontikus célszerű, szükséges, kötelező) melléknevek esetében önmagában a modalitás szemantikai tartománya motiválja a segédigeszerű használatot. A grammatikalizációban kulcsfontosságú, hogy az alapmodalitások szemantikai terében a szereplők erődinamikai viszonya konstruálódik meg (Talmy 2000) az infinitivusszal jelölt potenciális folyamat viszonyában (l. Pelyvás 2013). A konstrukciók

mellékevek segédigeszerűen (vö. Kálmán C. és mtsai 1989) működnek a konstrukciókban a kötőmódú igealakokkal, illetve infinitívusszal viszonyban állva is. Összefüggésbe hozható olyan grammatikálizálódott kifejezésekkel, mint a szabad melléknév, amely szintén alkalmas kettős állítmányos szerkezetekben a segédige szerepének a betöltésére, és igei inflexiókat is kaphat (l. szabadjon, szabadna, szabadott stb.).

- Dér Csilla Ilona 2008. Grammatikalizáció. *Nyelvtudományi Értekezések 158.* Budapest: Akadémiai Kiadó.
- Langacker, Ronald W. 2008. *Cognitive Grammar. A Basic Introduction.* Oxford University Press. Oxford.
- Imrényi András 2013. A magyar mondat viszonyhálózati modellje. *Nyelvtudományi Értekezések 164.* Akadémiai Kiadó. Budapest.
- Kálmán C. György – Kálmán László – Nádasdy Ádám – Prószéky Gábor 1989. A magyar segédigék rendszere. *Általános Nyelvészeti Tanulmányok. XVII.* 49–103.
- Pelyvás Péter 2013. „Nekem most el kell menjek...”. A kell és az angol must konceptuális és grammatikai struktúrájáról. In: Kugler Nóra – Laczkó Krisztina – Tátrai Szilárd szerk., *A megismerés és az értelmezés konstrukciói.* Tanulmányok Tolcsvai Nagy Gábor tiszteletére. Tinta kiadó. Budapest. 186–203.
- Talmy, Leonard 2000. *Toward a Cognitive Semantics Volume I. Concept Structuring Systems.* MA: The MIT Press. Cambridge.
- Thimar Márta 1989. A melléknévi csoport. In: Rácz Endre szerk., *Fejezetek a magyar leíró nyelvtan köréből.* Budapest: Tankönyvkiadó. 139–180.
- Tolcsvai Nagy Gábor 2017. szerk., *Nyelvtan.* Budapest. Osiris Kiadó.

Varga-Sebestyén Eszter

sebestyen.eszter05@gmail.com

Eötvös Loránd Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar

Nyelvtudományi Doktori Iskola, Magyar nyelvészet doktori program

Témavezető: Kugler Nóra, Tolcsvai Nagy Gábor

Integrációs szemléletű mondattan a tanórai gyakorlatban

A funkcionális-kognitív nyelvleírás az összetett mondatot több jelenet integrációjaként ragadja meg (Kugler 2018: 45). Egy mondatban az ige és az elsődleges figurát jelölő főnév szemantikai megfelelések és összeférhetőség révén kompozitumszerkezetet alkot, a mondat további szereplői pedig kiegészítik a dinamikus jelentésképzést (vö. Langacker 2008), ezáltal kompozitumok hálózatát hozva létre. Az előadás az összetett mondatot alkotó kompozitumok és komponensszerkezeteik integrációjára fókuszál az integráció langackeri értelmében (vö. Langacker 2008). A kidolgozási és megfelelési viszonyokban testet öltő integráció mellett azonban az előadás kamatoztatja a fogalmi integrációs elmélet (vö. Fauconnier–Turner 1998) eredményeit is, és reflektál az integráció többféle értelmezésére.

Az előadás a mellérendelő összetett mondatok jeleneinek szimmetrikus konstrukciójában vizsgálja az integráció természetét. Az empirikus kutatásban a hagyományosan elnevezett kapcsolatos és kötőszót tartalmazó konstrukciótípusokat

értelmezem újra a tagmondatok közötti kapcsolat és az összefonódás természetének megfelelően.

Az előadás további részében kifejtett vizsgálat középpontjában egy tanórai kísérlet áll. A feladatok lényege az integráció műveletének megfigyelése, az integráltságra reflektáló formai megoldások azonosítása. Az általános iskola 8. évfolyamára alkalmazott integrációközpontú gyakorlatok tanórai kísérletének célja túllépni azon az általános iskolai tárgyalásmódon, hogy 1) az összetett mondat az egyszerű mondatból van levezetve; 2) mind az egyszerű, mind az összetett mondat nyelvi elemzése alapvetően formai jegyek azonosításával történik.

Fauconnier, Gilles – Turner, Mark 1998. Conceptual integration networks. *Cognitive Science* 22: 133–187.

Imrényi András 2013. A magyar mondat viszonyhálózati modellje. *Nyelvtudományi Értekezések 164*. Akadémiai Kiadó, Budapest.

Imrényi András – Kugler Nóra 2017. Mondattan. In: Tolcsvai Nagy Gábor szerk., *Nyelvtan. A magyar nyelv kézikönyvtára 4*. Osiris Kiadó, Budapest.

Kugler Nóra 2018. *Az összetett mondat*. Eötvös Kiadó, Budapest.

Langacker, Ronald W. 2008. *Cognitive grammar. A basic introduction*. Oxford University Press, Oxford.

Tolcsvai Nagy Gábor 2017. Jelentéstan. In: Tolcsvai Nagy Gábor szerk., *Nyelvtan. A magyar nyelv kézikönyvtára 4*. Osiris Kiadó, Budapest.